

GÖRGÉNYÜVEGCSÚR

Görgényüvegcsúr falu [Romániában](#), [Maros megyében](#). Közigazgatásilag [Görgényszentimréhez](#) tartozik. [Szászrégentől](#) 25 km-re északkeletre, Görgényszentimrétől mintegy 11 km-re, egy mellékvölgyben fekszik. Viszonylag fiatal, alig több mint két és negyedszázados település. Első okleveles említése Görgényüvegcsúr néven 1760-62-ből, a Buccow-féle összeírásból származik.³²¹ 1824-ben Eveg Csúr, Glezserie, Glájárie, 1850-ben és 1854-ben Üveg Csúr, Gleserie néven említik. A Görgény-előtag a Görgényi-havasokkal kapcsolatos. Az Üvegcsúr, románul Glájárie tulajdonképpeni jelentése üveghuta, kisebb üvegyártó üzem.³²²

Hosszú ideig - a görgényi uradalom részeként - kincstári birtok volt, majd 1719 decemberétől a Bornemisza család birtoka lett.

Alapítása előtt a mai falu helyét erdők borították, s a kiváltságosok vadászterülete volt. Gálfalvi György Szülőföldön, világszéli című könyvében, Üvegcsúrról írt riportjában (1973) a falu keletkezéséről a következőképpen értesít: Görgény üvegcstúrt ifjabb Bornemisza János telepítette, miután egy német barátjával vadászva a rengetegben gazdag kvarcelőhelyre bukkant. Miután az üvegyártás másik alapanyagához, a hamuzsírhoz szükséges bükkfa bőven volt a környéken, a világot járt német üveghuta felállítását javasolta a bárónak. Az irtás a mai Felsőlárca nevezetű völgyben kezdődött: itt épült fel először a falu nevét adó huta - egy csúrré emlékeztető műhely -, ahol az üveget fújták. A báró Cseh-Morvaországból először kilenc üvegfúvót hozatott, később osztrák, német és olasz mestereket is alkalmazott. Erdőirtások és újabb telepések hozatalával (1789, 1835) a település tovább bővült, s faluvá fejlődött. Gálfalvi szerint a település keletkezésének évét 1777-ben vagy 1778-ban jelölhetjük meg.³²³

A hutában eleinte csak ablaktáblákat, palackokat és tányérokat, később díszített és művészi megmunkált vizes-, boros- és pálinkás-poharakat készítettek.³²⁴ Addig, amíg helyben az üvegyártáshoz elegendő alapanyag állt rendelkezésre, a tevékenység kifizetődő volt. Miután az alapanyagok egy része, a kvarc és a mész a XIX. században már nem állt a gyártók rendelkezésére, máshonnan, távolabbról kellett beszerezni. A kvarcot Naszód környékéről, a mészet - az üveg megszilárdulását segítő, stabilizáló anyagot - Homoródalmásról szállították a hutába. (Eleinte a mészet Görgénysóaknáról kapták.) E két tényező együttes következményének tulajdonítható a termékek alacsony minőségi színvonala a XVIII. századiakhoz viszonyítva, valamint viszonylag költséges előállításuk. A hutát a birtokos család hatévenként adta bérbe. A hutaalapító tulajdonos, miután a hutát nem házi kezelésben tartotta, nem volt érdekelt annak fejlesztésében, megelégedett a bérlet összegének időben való kézhezvételével. A bérlőknek pedig, miután a huta nem a saját tulajdonukat képezte, nem állt érdekükben korszerűsíteni azt, mivel e költségek nem nekik térültek meg, hanem a tulajdonos húzott belőlük hasznot.

Szentiváni Mihály (1813-1842) jogász, versek, novellák, publicisztikai írások szerzője, a korabeli erdélyi politikai élet és a kolozsvári ifjúság egyik vezéralakja, 1837-ben bejárta Erdélyt. Utazásáról, élményeiről útinaplójában - Gyaloglat Erdélyben - számolt be. Gyaloglása során eljutott Görgényüvegcsúrra is.

Beszámolójában elmarasztalja a nehéz munkát végző favágók, fuvarosok és üvegfúvók rossz és káros szokásait. Minderről így tudósít: „Lakói italban és bujaságban áradozók s szegény

karakterűek. Pénzjövedelmük ugyan bővebben van, mint a termékeny helyek lakóinak, de azt szintoly könnyen költik, mint kapják: főként itálra, mit erős munkájok is okoz, és bujaságra, mit munkájuknak akadályoznia kellene. A kemence melletti mesteremberek egészségtelen színűek s ritkán hosszú életűek. A nagy hőség nyáron olvasztja, télben, szabadban, s fedetlen lábaiknak s testeiknek könnyen reumatizmust szül." 325 Tudósításában utalásokat találunk a huta akkori bérlőjére, az alkalmazottak bérezésére és a huta állapotára vonatkozólag is. Leírásából megtudjuk, hogy a huta akkori haszonbérlője a szászrégeni Schuller Mihály volt, aki évenként 4000 forint bérleti díjat fizetett, melyért 3000 jó szekérnyi fát is kapott. Nyolc mesterlegényt (üvegfúvót), s ezeknek inasokat alkalmaztak. Fizetésüket hetente, vasárnap, darabszámra kapták. Egy szorgalmas legény naponként 7-8 forintot, az üvegtáblák készítői pedig 15 forintot kerestek. Itt üvegmetsző is dolgozott, aki 2 krajcárért metszette a megvásárolt üveget.³²⁶

Az üveghuta az 1870-es évekig működött. A már nem jövedelmező üveghutát a báró 1870-ben felgyújtotta, s így megszűnik az üvegekészítés. A favágók és a fuvarosok folytatták régi foglalkozásukat, a többiek megtanulták a kőfaragó mesterséget, a tutajozást, egyesek a szénégetést. A kereset nélkül maradt mesterek egy része Feketeerdőre (Bihar megye), más része pedig Medgyesre vándorolt munkát keresni.

1870-ben a kincstár a görgényi uradalmat félmillió forinton visszaváltotta, s Üvegcsűr lakóit a szabadfoglalkozással szerzett telkek, legelők és erdők megvételére kötelezte. A lakhelyek holdját 5 forintért, míg az erdő holdját 10 forintért váltották meg 20 év alatt.³²⁷

Görgényüvegcsűr lakóinak többsége római katolikus vallású. Vallásuk gyakorlása érdekében a Bornemisza család eleinte egy kápolnát építtetett. Idő teltével ez a kápolna már nem felelt meg a követelményeknek, helyette, Szász István kőműves irányításával, templomot építtetett (1880). A templomot Nepomuki Szent János tiszteletére 1887. június 10-én Lönhárt Ferenc püspök szentelte fel. A főoltár ékessége, a Nepomuki Szent Jánost ábrázoló olajfestmény Bécsben, a Hübner cégnél készült.³²⁸

Az üvegcsűri római katolikus egyház 1779 és 1900 között leányegyháza volt a görgényszentimrei anyaegyháznak. 1900. november 14-én lett önálló egyház. Különválását a görgényszentimrei anyaegyházról való nagy távolság és a hívek számbeli nagysága (800 személy) indokolta. Római katolikus lakossága ma is hű ápolója vallásának.

Iskolája kezdetben a római katolikusoknak és az ev. reformátusoknak is volt. Fenntartani - az igényeknek megfelelően - egyik felekezeten sem tudta. Kéttantermes állami iskolája 1872-ben épült.³²⁹ Az iskola mellé tanítói lakást is építettek. Az állami iskola első tanítója Török Lőrinc volt, akit Varga József, Tordai László, Gámpé Ferenc és Gámpéné Boross Berta követett. 1896-ban a tanköteles gyermekek száma 237 tanuló volt. Iskolába járt 182 tanuló, melyből 153 (90 fiú, 63 lány) mindennapi iskolás, 29 ismétlő tanuló volt. A 2000-2001-es tanévben az I-VIII. osztályos iskolának 237 tanulója volt, a tanítók és tanárok száma 24. A tanulók zöme magyar. A román tagozat tanulóinak egy része az V. osztálytól kezdve a környező tanyákról (Lárgatelep, Kásvavölgy) származnak. Az óvodába 76 óvodás járt, három óvónő vezetésével három csoport működött, melyből egy csoport román nyelvű. Szép, rendezett emeletes iskolája van, tornateremmel és parkkal.

A falu nevezetes szülöttei: Dr. Boros József (1890-1973) római katolikus kanonok, püspök helyettes; Dr. László Ferenc (1895-1977) római katolikus kanonok, szentszéki tanácsos.

Görgényüvegcsúr lakói kevés művelhető szántófölddel rendelkeznek, emiatt egyéb foglalkozásokat üznek: egyesek fakitermelők, szénégetők, többségük kőfaragó és építész. Szaktudásuk, hozzáértésük miatt keresettek országszerte és külföldön (Magyarország, Szlovákia) is. A faluban jelenleg vannak kisebb fakitermelő és -feldolgozó vállalkozások. Működnek építkezési csoportok is, amelyek az ország nagyobb városaiban vagy külföldön dolgoznak.

Görgényüvegcsúr a XVIII. század végén még telep volt, csak a XIX. század első felében (1847) emelkedett községi rangra. Vegyes lakosságú település. A magyar és román favágók mellé különféle nemzetiségű szakmunkások: németek, csehek, tótok, olaszok telepedtek le. A szakmunkások az új környezetben elsajátították a magyar nyelvet és szokásokat, nevüket saját elhatározásból magyarosították (1897): a Petrások Péterfire, a Hortáverek Mártonfira, a Wachanok Lászlóra, a Stomfelék Bálintra, a Dobránok Darabontra, a Gámpék Boross.

A lakosság száma és nemzetiségi (anyanyelvi) megoszlása (1850-1992):

Év	Román	Magyar	Német	Egyéb	Összesen
1850	106	405	53	25	589
1900	150	957	8	2	1117
1910	188	1064	2	-	1254
1930	258	1164	-	8	1430
1941	218	1351	-	5	1574
1966	224	1469	-	-	1693
1977	237	1555	1	-	1793
1992	258	1614	-	1	1873331

Vallási felekezet szerinti megoszlásuk 1992 januárjában: ortodox: 237, görög katolikus: 5, római katolikus: 1557, református: 64, unitárius: 2, egyéb: 8.332

Görgényüvegcsúr dolgozó, szorgalmas lakói, lelkes vezetői munkájának eredményeként lendületesen fejlődő település, modernül felszerelt iskolával, óvodával, 400 férőhelyes művelődési otthonnal, orvosi rendelővel, áruházzal és szolgáltatási egységekkel rendelkezik. Lakói hű ápolói a régi szokásoknak, táncoknak, énekeknek, hagyományoknak.

Görgényüvegcsúr elsősorban a László pedagógus családnak köszönhetően rendelkezik ilyen rendezett és szép középületekkel.

Görgényüvegcsúron kívül Görgényszentimre községközpontjához még az alábbi települések tartoznak: Görgényadorján, Kásva, Kásvavölgy, Lárgatelep, Görgényorsova, Kincsesfő, Szécs, Pálpatak.